

Milá 1.A; 1.B; 1.C; 1.D –

dnes Vám posielam ďalší materiál (príklady typu výťah a newtonove zákony). Nasledujúci text – poznámky si kludne vytlačte a vložte do zošita – nemusíte prepisovať, ide mi o to, aby ste jednotlivým krokom príkladov dobre porozumeli. Takže rozmýšľajte, pozerajte, čítajte, počítajte s porozumením. Veľa zdraru a v prípade nejasností sa môžete navzájom poradiť a samozrejme aj mne môžete napísať otázku na mail alebo cez edupage – skonzultujeme. V materiáli máte zadanú DÚ (3 príklady). Je povinná na odovzdanie za body do hodnotenia (vyžltené 3 príklady D; F, pr.)- zatiaľ mi ich neposielajte, v strede týždňa Vám pošlem ďalší materiál s úlohami (trenie) – potom mi ich pošlete naraz spolu.

Želám Vám aj Vaším rodinám, aby ste boli všetci zdravotne fit. Veľa zdraru.

Newtonove zákony v príkladoch typu výťah

Urč veľkosť sily, ktorou treba pôsobiť na lano, na ktorom je zavesené teleso s hmotnosťou 10 kg (model výťahu), aby sa pohybovalo

- A; zvisle nahor rýchlosťou 1 m.s^{-1}
- B; zvisle nahor so zrýchlením 2 m.s^{-2}
- C; zvisle nadol so zrýchlením 3 m.s^{-2}
- D; zvisle nadol so zrýchlením 10 m.s^{-2}
- E; zvisle nahor so spomalením 4 m.s^{-2}
- F; zvisle nadol so spomalením 5 m.s^{-2}

Pre zjednodušenie výpočtov používajte hodnotu $g = 10 \text{ m.s}^{-2}$.

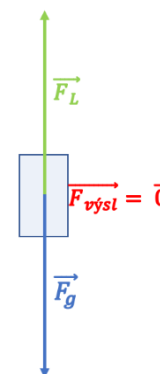
Riešenie:

Postup je pre všetky úlohy podobný (dobré si premyslite jednotlivé kroky, v pochopení pomôže napríklad aj jednoduchý pokus, keď si na šnúрку zavesíte ľubovoľné teliesko a pozorujete, čo sa deje, keď s ním pohybujete RP nahor, keď idete zrýchleným pohybom RZP nahor/nadol, prípadne, keď idete spomaleným pohybom nahor/nadol):

1. Na výťah pôsobia 2 sily – gravitačná $F_g = m \cdot g = 10 \cdot 10 = 100 \text{ N}$. Ďalej sila, ktorou je napínané lano F_L . Spolu tieto sily tvoria silu výslednú $\vec{F}_{vysl} = \vec{F}_g + \vec{F}_L$
2. Uvedomíme si aký pohyb vykonáva výťah –
  - ak ide RP – podľa I. NPZ (zákon zotrvačnosti) je vtedy výsledná sila nulová $\vec{F}_{vysl} = \vec{0}$
  - ak ide RZP s daným zrýchlením a : podľa II. NPZ (zákon sily) je výsledná sila $F_{vysl} = m \cdot a$, a jej smer je v smere zrýchlenia výťahu
  - Ak ide RSP s daným spomalením (čo je vlastne zrýchlenie so zápornou hodnotou): podľa II. NPZ je výsledná sila $F_{vysl} = m \cdot a$, a jej smer je v smere spomalenia, čiže proti smeru pohybu výťahu
3. Nakreslíme obrázok síl. Keďže poznáme veľkosti a smery síl $F_{vysl} = m \cdot a$, $F_g = m \cdot g$ dopočítame silu F_L (veľkosť aj smer) vyjadrením zo vzťahu $\vec{F}_{vysl} = \vec{F}_g + \vec{F}_L$ (vektorový súčet síl), ktorou je napínané lano (treba si dať pozor na smery síl!- kresliť obrázky so silami veľmi pomáha v pochopení)

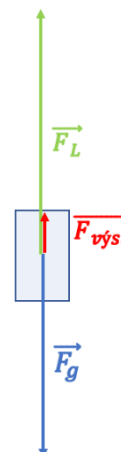
A; výťah ide zvisle nahor rýchlosťou 1 m.s⁻¹

1. Na výťah pôsobí gravitačná sila smerom nadol (pôsobisko je v ťažisku) a má veľkosť $F_g = m \cdot g = 10 \cdot 10 = 100 \text{ N}$
2. Výťah ide RP, preto podľa I. NPZ je $\vec{F}_{výsl} = \vec{0}$
3. Akú silu F_L mám pridať k sile F_g , aby som dostal/a výslednú nulovú silu? No predsa silu rovnako veľkú, ale opačne orientovanú ako F_g .
 $\vec{0} = \vec{F}_{výsl} = \vec{F}_g + \vec{F}_L \rightarrow \text{pre veľkosť síl platí } F_L = F_g = m \cdot g$
Teda lano je napínané **smerom nahor** silou (smery síl sú zrejmé z obrázku)
 $F_L = 100 \text{ N}$

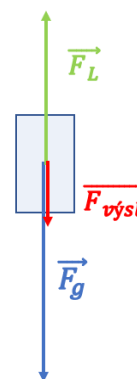
B; výťah ide zvisle nahor so zrýchlením 2 m.s⁻²

1. Na výťah pôsobí gravitačná sila smerom nadol (pôsobisko je v ťažisku) a má veľkosť $F_g = m \cdot g = 10 \cdot 10 = 100 \text{ N}$
2. Výťah ide RZP so zrýchlením nahor, preto podľa II. NPZ je $F_{výsl} = m \cdot a = 10 \cdot 2 = 20 \text{ N}$ a smeruje nahor.
3. Akú silu F_L mám pridať k sile F_g , aby som dostal/a výslednú silu 20 N smerujúcu nahor? Sila F_L teda musí smerovať nahor a mať o 20 N väčšiu hodnotu ako sila gravitačná $\vec{F}_{výsl} = \vec{F}_g + \vec{F}_L \rightarrow \text{pre veľkosť síl platí } F_L = F_g + F_{výsl} = m \cdot g + m \cdot a = m \cdot (a + g) = 120 \text{ N}$. Lano je napínané **smerom nahor** silou (smery síl sú zrejmé z obrázku) **$F_L = 120 \text{ N}$**

C; zvisle nadol so zrýchlením 3 m.s⁻²

1. Na výťah pôsobí gravitačná sila smerom nadol (pôsobisko je v ťažisku) a má veľkosť $F_g = m \cdot g = 10 \cdot 10 = 100 \text{ N}$
2. Výťah ide RZP so zrýchlením nadol, preto podľa II. NPZ $F_{výsl} = m \cdot a = 10 \cdot 3 = 30 \text{ N}$ a smeruje nahor.
3. Akú silu F_L mám pridať k sile F_g , aby som dostal/a výslednú silu 30 N smerujúcu nadol? Sila F_L teda musí smerovať nahor a mať o 30 N menšiu hodnotu ako sila gravitačná $\vec{F}_{výsl} = \vec{F}_g + \vec{F}_L \rightarrow \text{pre veľkosť síl platí } F_L = F_g - F_{výsl} = m \cdot g - m \cdot a = m \cdot (g - a) = 70 \text{ N}$. Lano je napínané **smerom nahor** silou (smery síl sú zrejmé z obrázku) **$F_L = 70 \text{ N}$**

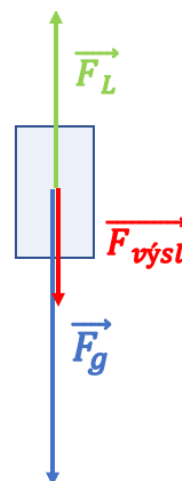

D; zvisle nadol so zrýchlením 10 m.s⁻²

(V tomto príklade Vám vyjde zaujímavý výsledok, pokúste sa ho aj slovne okomentovať, čo sa vlastne deje s výťahom)

E; zvisle nahor so spomalením 4 m.s⁻²

1. Na výťah pôsobí gravitačná sila smerom nadol (pôsobisko je v ťažisku) a má veľkosť $F_g = m \cdot g = 10 \cdot 10 = 100 \text{ N}$
2. Výťah ide RZP so spomalením nahor, preto podľa II. NPZ je $F_{výsl} = m \cdot a = 10 \cdot 4 = 40 \text{ N}$ a smeruje nadol (pri spomaľovaní pôsobí výsledná sila proti smeru pohybu).
3. Akú silu F_L mám pridať k sile F_g , aby som dostal/a výslednú silu 40 N smerujúcu nadol? Sila F_L teda musí smerovať nahor a mať o 40 N menšiu hodnotu ako sila gravitačná $\vec{F}_{výsl} = \vec{F}_g + \vec{F} \rightarrow$ pre veľkosť síl platí $F_L = F_g - F_{výsl} = m \cdot g - m \cdot a = m \cdot (g - a) = 60 \text{ N}$. Lano je napínané **smerom nahor** silou (smery síl sú zrejmé z obrázku) **$F_L = 60 \text{ N}$**

F; zvisle nadol so spomalením 5 m.s⁻²

Príklad: Vrtuľník s hmotnosťou 23 ton vzlieta nahor so zrýchlením 0,8 m.s⁻² a zdvíha náklad s hmotnosťou 6 ton. A; Aký ťah musia vyvíjať vrtule vrtuľníka?

B; Akou silou je napínané lano dvíhajúce náklad?

Poznámka - Existujú viaceré variácie tejto úlohy, využiteľné v praxi – napríklad ako vypočítať pre výťah jeho nosnosť, akú nastaviť hodnotu maximálneho zrýchlenia výťahu, aký druh lana použiť pre výťah (pojmy nosnosť, pevnosť – pre zaujímavosť pozri napr. technické údaje pre oceľové laná - <https://www.ferona.sk/druhovyrobky-ocelove-lana> . Ak ste pochopili (myslím tým, že ste porozumeli každému kroku riešenia) riešené príklady v predchádzajúcom texte a vedeli ste samostatne vyriešiť úlohy (vyžltené) je veľká pravdepodobnosť, že si v prípade potreby v budúcnosti poradíte aj s týmito spomínanými variáciami úloh z praxe.